

100 aastat professor Jaan Riivi sünnist

Paljudele on elus osaks saanud maailma pöörasusest tingitud ning isiklikus elus toimunud kannatused ja raskused. Vähesed on sellistes tingimustes suutnud jääda kutsetöös edukaks, inimesena väärikaks, tasakaalukaks ja huumorimeelseks ega ole läbi põlenud. Sellisena võiksimegi kirjeldada Jaan Riivi üle 75 aasta kestnud eluteed.

ELUKÄIK

Jaan Meinhard Riiv sündis 24. septembril 1919. aastal Koiola vallas Võrumaal. Tema vanemad olid Anette Elisabeth ja Jaak Riiv. Viieaastaselt kaotas ta isa ja jäi vabrikutöölisest ema toita ning kasvatada. Lapsees ja ka noormehena viibis ta sageli ema venna Peetri ja tema abikaasa Alma Mattuse talus, mis paiknes endise Roela mõisa maadel Puka külas. Onu Peeter oli Vabadussõjas välja teeninud Vabadusristi ning saanud tänuks ka nn ristimehe 20 hektari suuruse talu. Alg- ja keskhariduse omandas J. Riiv Tallinnas – 1938. aastal lõpetas ta Tallinna II Poeglaste Gümnaasiumi.

Saanud hea gümnaasiumihariduse, kaalus ta ülikooli astumise eel kahe teaduskonna vahel: arsti- või usuteaduskond. Oma mälestustes mainib ta vaimuliku elukutse kõrvalajamise põhjusena tagasihoidlikku lauluoskust. Nii asus ta 1938. aastal õppima Tartu Ülikooli arstiteaduskonda, mille lõpetas 1945. aastal. II maailmasõja ajal pidi ta lisaks õpingutele töötama velskrina evakuaatsiooni keskuses ning viibima mõned kuud ka vanglas. Iseseisvat praktiseerimist meditsiinis alustas ta sõjalude tõttu juba 1943. aastal, mil asus tööle Tamsalus jaoskonnaarstina. Jaoskonnaarsti tööd tegi ta kuni 1949. aastani, mil ta kutsuti Kursi jaoskonnaarsti kohalt tööle Tartusse rajooni tervishoiuosakonna juhatajaks. Vähesed teavad, et 1948.–

Foto: erakogu

1949. aastal oli ta lisaks jaoskonnaarsti tööle ka Jõgeva haigla peaarst. Selles ametis pidi ta tegelema nii kliinilise töö korraldamisega kui ka hädavajalike majandusküsimustega.

1951. aastal algas tema karjäär Tartu Ülikoolis, kus ta oli kuni 1961. aastani teaduskonna sisehaiguste ja patoloogilise füsioloogia kateedri assistent, seejärel sisehaiguste propedeutika kateedri dotsent ning kateedri juhataja kuni 1988. aastani. Professori ametkohal töötas ta Tartu ülikoolis alates 1973. aastast kuni emeriteerumiseni 1994. aastal, olles siis juba 75aastane. Jaan Riiv suri 6. aprillil 1995. aastal Tartus ja ta on maetud Raadi kalmistule.

JAOSKONNAARST, ADMINISTRAATOR, SISEARST JA KARDIOLOOG

Oma karjääri alustas ta jaoskonnaarstina ja administraatorina. Tartu Ülikooli tööle asumise järel arenes temast laiapõhjalise kogemusega sisehaiguste arst ning õppejõud. 70. sünnipäeva puhul tehtud usutluses ajakirjale Nõukogude Eesti Tervishoid 1989. aasta mainumbris meenutas ta suure austusega oma

mentorit ja õpetajat prof Kuno Kõrget. Samas usutluses rääkis ta: „Üllas on tunda endas õpetaja kutsumust. Tore on, kui sul on palju õpilasi. Suurt rahuldust võib tunda sellest, kui suudad õpilase viia enda tasemest kõrgemale. See ongi progress“. Tsiteeritud intervjuud soovitaksin lugeda kõigil, kellele kogenud arsti seisukohad Eesti meditsiini arengu ning tuleviku kohta võiksid huvitavad olla.

Prof Riiv ei võrsunud professoriks laboris, vaid temast kui tegevarstist sai nii teadlane kui ka õppejõud. Talle oli tänu isiklikule kogemusele selge see, mida tulevane arst peab kindlasti teadma, mida on kasulik teada ning missuguseid kogemusi ja teadmisi võib omandada tööga.

Vähestele on elus antud olla uue eriala sünni juures ning seda enda elutööna arendada. Ta oli üks Eesti kardioloogia rajajatest ning väga oluline selle eriala juht ning ka praktiseeriv arst. Ei ole meil enamasti annet ja vaistu ära tunda ebatraditsioonilistes ideedes ja tegevustes progressiivne ning edasiviiv, seda toetada ja ka ise kaasa töötada. Just sellised omadused iseloomustasid prof Riivi tema arsti- ja õppejõutöös.

TEADLANE JA ÕPPEJÕUD

Esimese väitekirja juhendajateks olid tal Eesti meditsiini suurkujud prof Elise Käer-Kingisepp ja dotsent Kuno Kõrge. Nimetatud juhendajate põhjalikkuse, täpsuse ning suure töövõime omandas ka nende õpilane.

Tolleaegsete reeglite kohaselt kaitses ta 2 väitekirja. Kandidaadi väitekirja (tänapäeval PhD) kaitses ta 1958. aastal. Töö teemaks oli „Kliinilisi tähelepanekuid une kulu ja mõnede vegetatiivsete näitajate uurimisel, eriti seoses uinutite manustamisega“. Doktoriväitekirja kaitses ta 1972. aastal ning selle teemaks oli „Sümpato-adrenaalse

süsteemi osatähtsus ateroskleroosi, südame isheemiatõve patogeneesis, ravis ja profülaktikas“. Esimest väitekirja võib pidada osaliselt ka psühhofarmakoloogia võimalusi analüüsivaks tööks. Teine väitekirj on aga selgelt pühendatud tolleks ajaks tema väljakujunenud lemmikteemale – südame isheemiatõvele.

Jaan Riivi bibliograafia on koostanud Keiu Saarniit. Loetelu sisaldab nii lühikesi konverentsiteese kui ka mahukaid monograafiaid. See nimistu saab olema Eesti Arsti lugejatele kättesaadav ajakirja kodulehel.

Kindlasti tuleb arvestada tolleaegsete avaldamisvõimaluste piiratud valdavalt 1/6 planeediga ning nüüdsete harjumuspäraste elektroonsete ja kiirete kirjastamistehnoloogiate puudumist. Tolleaegsetest vajadustest lähtuvalt koostas ta üliõpilastele üle 20 eestikeelse õppevahendi. Tema juhendamisel ja konsulteerimisel kaitsti 10 väitekirja.

Üliõpilaste teadustöö juhendamine oli prof Riivile südamelähe dane tegevus. Lisaks traditsioonilisele Üliõpilaste Teadusliku Ühingu sisehaiguste propedeutika ringile loodi tema toetusel ka teaduskonnakirurgia ringi kardioloogia sektioon, mille liikmed uurisid kardioloogia ja kirurgia ühiseid võimalusi südamehaigete abistamisel. J. Riiv rõhutas alati, et kardioloogia arengu aluseks saab olema interdistsiplinaarsus ja mitte kapseldumine kitsalt tolleaegsesse sisemeditsiini (mida ta ise sügavalt austas).

ARENDAJA JA TOETAJA

Nii nagu enamik väljapaistvaid erialajuhte oli ka prof Riiv valitud paljude seltside juhatuse liikmeks (Tartu terapeutide selts, Eesti terapeutide selts, Eesti endokrinoloogide selts, NSVL kardioloogide selts). Eesti Kardioloogide Seltsi esimees oli ta aastatel 1972–1983. Aastal 1989 valiti ta Eesti Kardioloogide Seltsi auliikmeks.

Paljutahuline oli tema koostöö paljude maakondade (tollal rajoo-

nide) arstidega nii kliinilise kui ka teadustöö arendamisel. Tema juhendamisel kaitsesid rajoonihaiglate arstid väitekirju (neist silmapaistvaim oli prof Eduard Laane) ning tegid erinevaid uurimistöid. Sageli korraldati ülevabariigilisi konverentse väiksemates haiglates. Selle töö tunnustusena oli ta valitud Võru, Valga ja Põlva arstide seltside auliikmeks. Tema tegevust hinnati 1967. aastal ENSV teenelise arsti aunimetusega.

Professor Riivilt sai hindamatut abi koronaarkirurgiaga alustanud noorte arstide tööühm (Toomas Sulling, Villu Mölder, Jaak Maaroo, Rein Teesalu jt). Võib täie kindlusega väita, et mainitud valdkonna areng oleks ilma J. Riivi kliinilise ja organisatoorse kompetentsita, aga kindlasti ka tema isikliku sarmi ning sidemeteta olnud väiksema efektiivsusega ning palju aeglasem. Tasub meenutada, et see oli aeg, kui südamehaiged olid traditsiooniliselt vaid sisemeditsiini nappide võimaluste uurida ja ravida. Ka oli vastuseis uutele algatustele siis ka palju jõhkram ning mastaapsem kui praegu.

Ta oli üks Tartu kardioloogiakorpuse ehitamise initsiaatoreid. Ka toetas ja aitas ta ette valmistada Tartu kardioloogide ja koronaarkirurgide grupi siirdumist rajatavasse Tallinna Kiirabihaiglasse. Selle töö tulemustest võitsid patsiendid ning laienes oluliselt Tartu Ülikooli kliiniline baas arstide õpetamiseks ja teadustööks. Tartu Ülikool likvideeris oma struktuuriüksused Tallinna Kiirabihaiglas 1995. aastal. Kahjuks ei olnud professor Riivi siis enam meid kaitsmas.

RAHVAVALGUSTAJA JA HEA KAASLANE

Prof J. Riiv pidas oma arstitöö ajal oluliseks rahvastikule tervislike eluviiside tutvustamist. Selle eesmärgi täitmiseks kasutas ta kõiki tollaseid võimalusi: televisioonis, raadios ja ajalehtedes esines ta regulaarselt, ka oli ta oodatud

lektor temaatilistel koosolekutel. J. Riivi ladusat ja lihtsat sõnakasutust koos emotsionaalse esitlusega hindasid väga ka meditsiinikauged kuulajad. Tuntud oli J. Riivi initsiatiivil asutatud Koronaarklubi, see oli organisatsioon, kus südameriive infot anti edasi klubilise töö vormis. Tänapäeval võiks seda töövormi nimetada ka kogemusnõustamiseks. On teada, et tema profülaktilise meditsiini erinevaid teemasid käsitlevaid esinemisi ning artikleid on olnud üle poole tuhande. Märkimisväärne arv, arvestades tolleaegseid kasinaid võimalusi oma kogemuste jagamiseks.

Jaan Riivi 50. juubelile pühendatud Nõukogude Eesti Tervishoiu artiklis kirjeldasid kursusekaaslasted teda tolleaegsele ametlikule kirjutamistavale ebatüüpiliselt ka meeldivate isikuomaduste kaudu: „J. Riivil jätkub heatahtlikku suhtumist haigetesse, üliõpilastesse ja ka kaastöötajatesse. Temaga kokku puutunud inimesed on tunda saanud ennastunustavat abivalmidust. J. Riivile on iseloomulik leebe huumor, mis sõprade ringis väljendub riimitud kõnes. Nende omaduste tõttu armastavad teda nii patsiendid kui kolleegid“. Prof Riivi luuleannet ja tema heatasemelisi värse on hinnanud nii lähedased kui ka kolleegid.

Allakirjutanule on professor Riiv olnud sisehaiguste ja kardioloogia õpetaja, väärikas mentor ning ka üks neist, kelle eeskuju mõjutas kardioloogi eriala valima. Tema suutis kaitsta rünnakute eest, mis kaanesid südameinfarkti ja kroonilise südame isheemiatõve uute ravimeetodite (trombolüüs ja angioplastika) juurutamise ja teadustööga. Hiljem tuli tal paraku saatuse tahtel olla ka patsiendi rollis.

Sügavalt kummardades.

Jaan Eha
Tartu Ülikool,
Tartu Ülikooli Kliinikum,
Eesti Kardioloogide Selts